

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13.12.2001, sp. zn. 15 Tvo 155/2001, ECLI:CZ:NS:2001:15.TVO.155.2001.1

Číslo: 24/2003

Právní věta:

Z práva na spravedlivý proces (čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod) vyplývá mimo jiné i požadavek, aby rozhodnutí soudu o uložení pořádkové pokuty bylo přezkoumáno soudem vyššího stupně, a to i tehdy, uložil-li pořádkovou pokutu odvolací soud. Stejně to platí i pro některé další případy, kdy se rozhodnutí odvolacího soudu významně dotýká osoby obviněného (např. rozhodnutí o vazbě).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 13.12.2001

Spisová značka: 15 Tvo 155/2001

Číslo rozhodnutí: 24

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Pořádková pokuta, Řízení o stížnosti

Předpisy: čl. 6 odst. 1 předpisu č. 209/1992Sb.

§ 141 odst. 6 tr. ř.

§ 66 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl stížnost svědkyně Z. V. proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 9. 10. 2001 sp. zn. 4 To 121/2001 v trestní věci obviněného M. Ch. vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 10 T 9/2001.

Z o d ů v o d n ě n í :

Předseda senátu Vrchního soudu v Olomouci rozhodl usnesením ze dne 9. 10. 2001 sp. zn. 4 To 121/2001, že podle § 66 odst. 1 tr. ř. se svědkyni Z. V. ukládá pořádková pokuta 5000 Kč.

Rozhodnutí odůvodnil předseda senátu odvolacího soudu tím, že svědkyně Z. V. byla předvolána k podání svědecké výpovědi k veřejnému zasedání konanému Vrchním soudem v Olomouci dne 9. 10. 2001, přičemž předvolání osobně převzala dne 20. 9. 2001, což potvrdila podpisem na poštovní doručence. Krátce před zahájením veřejného zasedání dne 9. 10. 2001 však telefonicky sdělil otec

svědkyně pracovníci trestního oddělení vrchního soudu, že svědkyně Z. V., jeho dcera, se nemůže ze zdravotních důvodů k veřejnému zasedání dostavit.

Vzhledem k tomu, že obdobně postupovali svědkyně i její otec již v případě předchozího veřejného zasedání nařízeného na den 18. 9. 2001, ověřil předseda senátu omluvu svědkyně u jejího ošetřujícího lékaře MUDr. P. O. a ten soudu sdělil, že svědkyně ho krátce předtím navštívila a požadovala vystavení omluvky pro soud, což MUDr. O. odmítl, neboť zdravotní stav dotyčné u účasti u soudního jednání nebránil a lékař sám vyhodnotil její počínání jako snahu vyhnout se účasti na jednání soudu.

Svědkyně Z. V. přitom byla opakovaně poučena předsedou senátu odvolacího soudu o možných následcích nedostavení se k soudu v podobě pokuty až do 50 000 Kč a byla též upozorněna na to, že její účast ve veřejném zasedání je nezbytně nutná. Přesto bez vážných důvodů nesplnila svoji zákonnou povinnost dostavit se k soudu vyplývající z § 97 tr. ř., přičemž svojí neúčastí zmařila skončení vazební trestní věci, veřejné zasedání muselo být za účelem jejího výslechu znovu odročeno a tím mimo jiné došlo k nutnosti realizace další eskorty obviněného z věznice k soudu, k prodloužení jeho pobytu ve vazbě, k průtahům v řízení a došlo ke zbytečnému zvýšení nákladů státu.

Proto byla svědkyně Z. V. postižena avizovanou pořádkovou pokutou, a to s ohledem na její předpokládané postavení studentky pouze ve výši 5000 Kč. Rozhodnutí obsahuje poučení, že je proti němu přípustná stížnost do tří dnů od jeho doručení k Nejvyššímu soudu v Brně prostřednictvím Vrchního soudu v Olomouci.

Proti usnesení o uložení pořádkové pokuty podala svědkyně Z. V. v zákonné třídní lhůtě od doručení opisu jeho písemného vyhotovení stížnost. Podanou stížnost odůvodnila tím, že dne 9. 10. 2001, kdy mělo být jednání odvolacího soudu, navštívila svého obvodního lékaře MUDr. P. O. pro velké bolesti břicha způsobené menstruací. Lékař ji podle jejího názoru nevyšetřil hlavně proto, že mu ihned po vysvětlení zdravotních obtíží řekla, že se má uvedeného dne dostavit k Vrchnímu soudu v Olomouci, ale že není za tohoto stavu schopna cesty. Současně svědkyně požádala obvodního lékaře o vystavení omluvného listu k výše zmíněnému soudu, což lékař odmítl, a svědkyni poté pro její neschopnost dostavit se k soudu telefonicky omluvil její otec.

Svědkyně Z. V. se zároveň omluvila za potíže způsobené její nepřítomností u Vrchního soudu v Praze dne 9. 10. 2001, vyslovila lítost nad tím, že takto způsobila průtahy v soudním řízení i náklady uvedené v napadeném usnesení, a dále podotkla, že momentálně nemá na uhrazení pořádkové pokuty finanční prostředky.

Podanou stížností se svědkyně evidentně domáhala přezkoumání a následného zrušení napadeného usnesení Nejvyšším soudem. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2001 sp. zn. 5 Tvo 146/2001 byla věc podle § 27a odst. 1, odst. 2 zák. č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, postoupena k rozhodnutí velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu. Senát 5 Tvo učinil toto rozhodnutí proto, že při rozhodování této trestní věci dospěl k odlišnému právnímu názoru, než který byl vyjádřen v řadě rozhodnutí Nejvyššího soudu, např. v usneseních sp. zn. [3 Tvo 14/2001](#) ze dne 1. 2. 2001, sp. zn. [3 Tvo 28/2001](#) ze dne 21. 2. 2001, sp. zn. [7 Tvo 70/2001](#) ze dne 7. 6. 2001, sp. zn. [4 Tvo 76/2001](#) ze dne 14. 6. 2001 či sp. zn. [7 Tvo 105/2001](#) ze dne 31. 7. 2001. Všechna tato rozhodnutí se zabývala otázkou přípustnosti stížnosti proti rozhodnutí nikoliv ve věci samé, pokud soudy rozhodovaly v procesním postavení jako soudy druhého stupně. Příslušné senáty ve výše uvedených rozhodnutích dospěly k právnímu názoru, že vzhledem k ustanovení § 141 odst. 2 tr. ř. v takových případech není proti rozhodnutí soudu druhého stupně stížnost přípustná, a proto byly v uvedených věcech podané stížnosti - vesměs šlo o stížnosti obviněných - podle § 148 odst. 1 písm. a) tr. ř. zamítnuty.

Naproti tomu jiné senáty Nejvyššího soudu, včetně senátu 5 Tvo, zaujaly názor, že přezkum rozhodnutí odvolacího soudu, která se netýkají rozhodování ve věci samé (např. o vazbě, o vyloučení soudců či o pořádkové pokutě), vyžadují zásady spravedlivého procesu ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, jež je dle článku 10 Ústavy ČR bezprostředně závazná a má přednost před zákonem. Protože šlo o právní názor o procesním právu a senát Nejvyššího soudu 5 Tvo jednomyslně dospěl k názoru, že řešená procesní otázka má po právní stránce zásadní význam, byla věc postoupena k rozhodnutí velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu.

Velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu projednal stížnost svědkyně Z. V. podanou proti usnesení předsedy senátu Vrchního soudu v Olomouci ze dne 9. 10. 2001 sp. zn. 4 To 121/2001 a v první řadě dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí je třeba přezkoumat podle § 147 odst. 1 tr. ř., neboť stížnost proti rozhodnutí odvolacího soudu o uložení pořádkové pokuty je přípustná. Vycházel přitom z těchto skutečností, úvah a závěrů: Podle § 66 odst. 1 tr. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2001, kdo přes předchozí napomenutí ruší řízení nebo kdo se k soudu, státnímu zástupci, vyšetřovateli nebo policejnímu orgánu chová urážlivě nebo kdo bez dostatečné omluvy neuposlechne příkazu nebo nevyhoví výzvě, které mu byly dány podle tohoto zákona (tj. zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, v platném a účinném znění), může být předsedou senátu a v přípravném řízení státním zástupcem, vyšetřovatelem nebo policejním orgánem potrestán pořádkovou pokutou do 50 000 Kč.

Uložení pořádkové pokuty je jedním z krajních prostředků udržení autority orgánů činných v trestním řízení, respektování jejich příkazů a zachování důstojnosti jednání před nimi. Pořádkovou pokutou přitom může být potrestán každý, kdo ruší řízení nebo se k orgánu činnému v trestním řízení chová urážlivě anebo neuposlechne jeho příkazu nebo výzvy, tedy nejen účastník řízení (obviněný, svědek, znalec), ale např. i divák v jednacím síni při hlavním líčení. Dopustí-li se však takového jednání příslušník ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru v činné službě, může se přenechat příslušnému veliteli nebo náčelníku ke kázeňskému potrestání, dopustí-li se podobného počínání osoba, jež je ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody (obviněný), může se přenechat řediteli vazební věznice nebo věznice k uložení pořádkového opatření nebo ke kázeňskému potrestání (srov. § 66 odst. 2 tr. ř.). Dopustí-li se podobného jednání obhájce či v řízení před soudem státní zástupce, předá se příslušnému orgánu ke kárnému postihu (viz § 66 odst. 3 tr. ř.). Všechna taková rozhodnutí se vydávají formou usnesení a dle § 66 odst. 4 tr. ř. je proti nim přípustná stížnost, která má odkladný účinek.

Podle § 141 odst. 1 tr. ř. je totiž opravným prostředkem proti usnesení zásadně stížnost, přičemž podle § 141 odst. 2 tr. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2001 lze stížností napadnout každé usnesení vyšetřovatele nebo policejního orgánu. Usnesení soudu a státního zástupce lze však stížností napadnout jen v těch případech, kde to zákon výslovně připouští a jestliže rozhodují ve věci v prvním stupni. Podle § 141 odst. 4 tr. ř. má stížnost odkladný účinek, jen kde to zákon výslovně stanoví.

Podle článku 6 odst. 1, věty první, Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod (č. 209/1992 Sb.) má především každý právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Zejména se ovšem podle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod může každý domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

Z práva na spravedlivý proces vyplývá nejen požadavek, aby ve věci rozhodoval nezávislý a nestranný soud, ale i požadavek, aby rozhodnutí soudu v případě uložení pořádkové pokuty obviněnému (ale i v některých dalších případech, které se práv obviněného zásadně dotýkají, např. při rozhodování o jeho vazbě) podléhalo přezkumu soudem vyššího stupně. Jen tak lze realizovat právo na soudní ochranu podle hlavy páté Listiny základních práv a svobod a právo na spravedlivý

proces. Pokud by v takových případech nebyla stížnost přípustná, znamenalo by to pro obviněného odepření práva na soudní ochranu.

Nejvyšší soud ostatně již ve svém usnesení ze dne 29. 3. 2001 sp. zn. 7 Tvo 28/2001 uvedl, že v některých případech považuje za důvodné přezkoumat z podnětu stížnosti i takové usnesení odvolacího soudu, proti kterému stížnost podle § 141 odst. 2 tr. ř. neshledává přípustnou. Je tomu tak v případech, kdy přezkum usnesení odvolacího soudu vyžadují zásady spravedlivého procesu ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.), která je podle článku 10 Ústavy bezprostředně závazná a má přednost před zákonem. Typicky jde např. o stížnost podanou proti usnesení, jímž by odvolací soud sám s konečnou platností rozhodl o vyloučení svého soudce. S ohledem na shora citovanou dikci článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod je přitom nutno v takových případech vztáhnout soudní ochranu i na jiné osoby, ať je jejich procesní pozice v trestním řízení jakákoliv, pokud by rozhodnutím odvolacího soudu bylo zasahováno do jejich práv.

Velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu tudíž dospěl k právnímu názoru v zásadě shodnému se stanovisky vyjádřenými mj. v nálezech Ústavního soudu sp. zn. [III. ÚS 86/98](#) a sp. zn. [III. ÚS 164/98](#), že zásada přezkumu rozhodnutí vydaných v soustavě obecných soudů náleží k základním ústavním principům spravedlivého procesu, resp. stanoveného postupu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Rozhodnutí o uložení pořádkové pokuty podle § 66 tr. ř. je ze zákona v zásadě přezkumnému řízení podrobena (srov. § 66 odst. 4 tr. ř.), a proto z důvodů shora uvedených podle názoru velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu podléhá přezkumu vyšším soudem i tehdy, bylo-li vydáno odvolacím soudem.

Po přezkoumání správnosti výroku napadeného usnesení i řízení předcházejícího tomuto usnesení dle § 147 odst. 1 tr. ř. však Nejvyšší soud zjistil, že stížnost svědkyně Z. V. není důvodná, a proto ji jako nedůvodnou dle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl.

Předvolání svědka soudem k podání osobního svědectví je s ohledem na to, že podle § 97 tr. ř. je každý povinen se na předvolání dostavit a vypovídat jako svědek o tom, co je mu známo o trestném činu a o pachateli nebo o okolnostech důležitých pro trestní řízení, skutečně nutno považovat za výzvu ve smyslu § 66 odst. 1 tr. ř., svědkyně Z. V. této výzvě bez dostatečné omluvy nevyhověla a svým opakovaným nerespektováním výzvy Vrchního soudu v Olomouci zapříčinila komplikace, dostatečně konkrétně specifikované v odůvodnění napadeného usnesení.

Okolnostem případu a osobním poměrům svědkyně, včetně její předpokládané finanční situace, je přitom podle zjištění Nejvyššího soudu adekvátní i konkrétní výše pokuty stanovená předsedou senátu odvolacího soudu. Podanému oprávněnému prostředku proto nebylo možno vyhovět, byť byl shledán přípustným.